ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Кафедра _____

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Фінанси»

На тему: **«Фінансова система України в умовах глобальних трансформацій: аналіз стійкості та стратегічні пріоритети розвитку»**

Студентки: Кавун Євгенії Миколаївни
Курсу: 2-го
Групи: ТУкв-8-24-Б1ФБС-Н(4.6здс)
Спеціальності: 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Гавриленко Олена Євгеніївна
Оцінка:
Національна шкала_____
Кількість балів: _____ECTS_____

Члени комісії _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Київ – ____ рік

ЗМІСТ

ВСТУП …… 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ …….. 5
1.1. Еволюція фінансових відносин в умовах економічної нестабільності ……..… 5
1.2. Склад та структура фінансової системи: сучасні підходи до класифікації …… 7
1.3. Вплив глобалізаційних чинників на архітектуру національних фінансів ……. 8
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ …..…… 11
2.1. Оцінка стійкості державних фінансів……11
2.2. Монетарні важелі забезпечення макроекономічної стабільності ……..…… 13
2.3. Фінансове прогнозування та очікувані показники …… 16
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ …….. 19
3.1. Цифровізація фінансових послуг та розвиток Fintech-сектору …… 19
3.2. Фінансове забезпечення відбудови України: інструменти та джерела …… 21
ВИСНОВКИ ……..… 24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …… 26

ВСТУП

Фінансова система є стрижневим елементом національної економіки, що забезпечує акумуляцію, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання, державою та суспільством. В умовах глобальних трансформацій – посилення фінансової нестабільності, цифрової революції, геополітичних конфліктів – дослідження стійкості фінансових систем набуває особливого наукового та практичного значення.

Для України 2023–2025 рр. стали надзвичайно напруженим у фінансовому плані: продовження повномасштабної збройної агресії Росії поставило державні фінанси в умови надзвичайного навантаження, водночас країна продовжила рух шляхом євроінтеграції та реалізації масштабних реформ фінансового сектору. Дослідження здатності фінансової системи зберігати функціональність в цих умовах набуває ключового значення.

Теоретичні засади функціонування фінансових систем досліджені у працях В. М. Федосова та В. М. Опаріна [13; 22], С. І. Юрія та П. М. Стояна [11], В. Г. Дем'янишина [27], а також зарубіжних учених – C. Wyplosz [31] та C. A. E. Goodhart [32]. Прикладні аспекти фінансової стійкості України в кризових умовах відображені у дослідженнях М. Д. Пасічного [21], О. І. Барановського [29], І. Я. Чугунова та В. Д. Макогона [12].

Незважаючи на значний науковий доробок, питання комплексного аналізу стійкості фінансової системи України в умовах воєнного стану та визначення стратегічних пріоритетів її модернізації в контексті євроінтеграції та цифровізації потребують подальшого вивчення.

Метою курсової роботи є дослідження стійкості фінансової системи України в умовах глобальних трансформацій у 2023–2025 рр. та визначення стратегічних пріоритетів її розвитку.

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

– розкрити теоретичні засади функціонування фінансової системи та еволюцію фінансових відносин в умовах нестабільності;

– охарактеризувати склад і структуру фінансової системи та вплив глобалізаційних чинників на її архітектуру;

– оцінити стійкість державних фінансів та ефективність бюджетної й монетарної політики у 2023–2024 рр.;

– здійснити фінансове прогнозування основних показників на 2025 рік;

– визначити стратегічні напрями модернізації фінансової системи – цифровізацію та фінансове забезпечення відбудови.

Об'єктом дослідження є фінансова система України в умовах глобальних трансформацій 2023–2025 рр.

Предметом дослідження є теоретичні засади, стан та тенденції розвитку фінансової системи України, а також механізми забезпечення її стійкості.

Методи дослідження: аналіз і синтез, порівняльний аналіз, системний підхід, статистичне опрацювання даних, структурно-логічний аналіз, метод фінансового прогнозування.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг – 29 сторінки. Список джерел містить 32 найменування.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Еволюція фінансових відносин в умовах економічної нестабільності

Фінансові відносини як категорія пройшли тривалий шлях еволюції – від примітивних форм перерозподілу суспільного продукту в ранніх державних утвореннях до складних багаторівневих систем глобальних фінансів сучасності. О. І. Барановський, досліджуючи філософію фінансів, наголошує, що ключовою рисою еволюції фінансових відносин є перехід від їх суто фіскальної природи до поліфункціональної системи, що охоплює мобілізацію, розподіл, перерозподіл і регулювання суспільних ресурсів [29, с. 34–48].

Визначальним чинником трансформації фінансових відносин у XX–XXI ст. стала циклічна економічна нестабільність. Великі фінансові кризи – 1929–1933 рр., 1997–1998 рр. (азійська), 2008–2009 рр. (глобальна фінансова), 2020 р. (ковідна) – кожного разу ставили під сумнів усталені концепції організації фінансових систем і каталізували їх реформування [31, с. 47–49].

В. М. Федосов та В. М. Опарін виокремлюють три ключові фази трансформації фінансових відносин в умовах нестабільності: фазу дестабілізації (руйнування усталених зв'язків), фазу адаптації (вироблення нових механізмів) та фазу інституційної перебудови (закріплення змін у нормативно-правовій базі та організаційних структурах) [13, с. 67–74].

Для України ця еволюційна схема набула специфічного характеру внаслідок поєднання кількох хвиль нестабільності: системної трансформації 1990-х рр. (перехід від планової до ринкової економіки), фінансових криз 1998 та 2008–2009 рр., кризи 2014–2015 рр. (анексія Криму, збройний конфлікт на Донбасі) та повномасштабної агресії 2022–2024 рр. [27, с. 78–94].

В. Г. Дем'янишин, аналізуючи теоретико-методологічні домінанти формування фінансової системи держави, підкреслює, що кожна хвиля

нестабільності залишала інституційний «слід» у вигляді нових регуляторних механізмів, зміни ролі держави у фінансових відносинах та трансформації структури фінансових інституцій [27, с. 102–115].

Серед ключових тенденцій еволюції фінансових відносин в умовах нестабільності слід виділити: посилення ролі держави як гаранта фінансової стабільності та кредитора останньої інстанції; зростання міжнародних фінансових взаємозалежностей і, відповідно, ризику системного зараження; розширення інструментарію центральних банків за рахунок нетрадиційних монетарних інструментів [32, с. 45–78].

Паралельно відбувається еволюція теоретичних підходів до аналізу фінансових відносин. Якщо класична теорія розглядала їх переважно крізь призму перерозподілу ВВП, то сучасна наукова думка акцентує увагу на інформаційній асиметрії, поведінкових аспектах, мережевих ефектах та системних ризиках [28, с. 56–70]. І. О. Лютий, досліджуючи фінансову стабільність, наголошує на важливості інституційного виміру фінансових відносин, зокрема ролі довіри та репутації фінансових посередників [27, с. 14–16].

М. М. Єрмошенко звертає увагу на те, що в умовах воєнної нестабільності фінансові відносини набувають особливих рис: зростає значення державного фінансування, деформуються ринкові механізми ціноутворення фінансових активів, посилюється роль міжнародної фінансової допомоги [26, с. 45–60]. Ці тенденції повною мірою проявились в Україні у 2022–2024 рр.

Важливою характеристикою сучасних фінансових відносин є їх цифровізація. Поширення фінансових технологій (Fintech), криптоактивів, цифрових валют центральних банків (CBDC) кардинально змінює традиційні форми фінансового посередництва та породжує нові типи фінансових відносин [20; 25]. Це вимагає перегляду усталених підходів до регулювання фінансових ринків.

Таким чином, еволюція фінансових відносин є безперервним процесом, що відображає адаптацію фінансової системи до мінливих умов зовнішнього середовища. Розуміння логіки цієї еволюції є необхідною передумовою для вироблення ефективної фінансової політики в умовах сучасних глобальних трансформацій.

1.2. Склад та структура фінансової системи: сучасні підходи до класифікації

Фінансова система держави є складним, багатоелементним утворенням, що об'єднує відокремлені, але взаємопов'язані сфери та ланки фінансових відносин, кожна з яких має специфіку формування та використання фондів фінансових ресурсів. В. М. Опарін визначає фінансову систему як сукупність відокремлених, але взаємопов'язаних між собою сфер і ланок фінансових відносин [22, с. 34].

У сучасній фінансовій науці існують різні підходи до класифікації складу та структури фінансової системи. Функціональний підхід, якого дотримуються В. М. Федосов та В. М. Опарін, виокремлює чотири основні сфери: державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств та фінансовий ринок [13, с. 89–102]. Інституційний підхід акцентує увагу на фінансових інституціях – банках, небанківських фінансових установах, фінансових регуляторах.

С. І. Юрій та П. М. Стоян, аналізуючи сучасну структуру фінансової системи, наголошують на необхідності її розгляду у двох вимірах: вертикальному (центральний-регіональний-місцевий рівні) та горизонтальному (державний, корпоративний, особистий сектори). Такий підхід дозволяє більш повно відобразити складність міжрівневих фінансових взаємозв'язків [11, с. 78–94].

Ключовою ланкою фінансової системи є державні фінанси, що охоплюють державний бюджет, місцеві бюджети, державні цільові фонди та

державний борг. В умовах воєнного стану роль державних фінансів різко зростає: саме вони акумулюють ресурси для фінансування оборони, соціального захисту та відновлення [1; 5; 12].

Фінансовий ринок як складова фінансової системи включає ринок грошей, ринок капіталу, валютний ринок та ринок фінансових деривативів. Г. М. Степанова та О. В. Бойко, досліджуючи ринок капіталу України у 2024–2025 рр., констатують його суттєву трансформацію: зниження активності приватних інвесторів, зростання частки державних облігацій військового призначення, обмеження операцій з іноземними цінними паперами [16, с. 11–14].

Важливим елементом сучасної фінансової системи є небанківські фінансові установи: страхові компанії, пенсійні та інвестиційні фонди, лізингові та факторингові компанії, кредитні спілки. Ю. М. Коваленко підкреслює, що в умовах цифрової економіки небанківські фінансові установи набувають нових форм і все активніше конкурують з традиційними банками за клієнтів та фінансові ресурси [31, с. 56–70].

Бюджетна децентралізація, реалізована в Україні у 2015–2023 рр., суттєво змінила архітектуру публічних фінансів. О. М. Ніколаєва та О. І. Петренко констатують, що реформа децентралізації сприяла зростанню ресурсної бази місцевих бюджетів та підвищенню фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад, хоча воєнний стан суттєво ускладнив цей процес [25, с. 46–54].

У контексті класифікації структури фінансової системи заслуговує на увагу підхід А. І. Крисоватого, який виокремлює зовнішній вимір фінансової системи – систему міжнародних фінансових відносин та участь держави в міжнародних фінансових організаціях [29, с. 8–12]. Для України, що активно залучає міжнародне фінансування в умовах воєнного стану, цей вимір набуває першочергового значення.

Необхідно також відзначити, що сучасні підходи до класифікації фінансової системи враховують цифровий вимір: поряд із традиційними

ланками виокремлюються цифровий фінансовий сектор (Fintech, цифрові банки, платіжні платформи) та ринок криптоактивів [20; 25]. Н. В. Зражевська зазначає, що ці нові сегменти поступово трансформують традиційну архітектуру фінансової системи [25, с. 78–82].

Отже, сучасна структура фінансової системи України є багаторівневою та багатосекторною конструкцією, що зазнає постійної трансформації під впливом внутрішніх реформ, глобальних тенденцій та специфічних умов воєнного часу. Її функціональна цілісність залежить від ефективності регуляторного середовища та якості механізмів координації між окремими ланками.

1.3. Вплив глобалізаційних чинників на архітектуру національних фінансів

Фінансова глобалізація є однією з провідних тенденцій розвитку сучасної світової економіки. Вона проявляється у зростаючій мобільності капіталів, інтеграції фінансових ринків, уніфікації регуляторних стандартів та поширенні спільних фінансових інструментів і технологій. М. С. Новікова констатує, що обсяги транскордонних фінансових потоків упродовж останніх десятиліть у кілька разів перевищили темпи зростання світового ВВП [24, с. 116–120].

C. Wyplosz, аналізуючи виклики монетарної інтеграції для країн, що не входять до зони євро, підкреслює, що фінансова глобалізація обмежує простір для автономної грошово-кредитної та фінансової політики малих відкритих економік [31, с. 47–52]. Для України, що прагне до інтеграції в ЄС, це означає необхідність поступового приведення монетарних та регуляторних механізмів у відповідність до євростандартів.

Глобалізація впливає на архітектуру національних фінансів через кілька каналів. По-перше, канал капітальних потоків: зростання міжнародних інвестицій та кредитування підвищує залежність національних фінансів від

зовнішнього фінансування, що несе ризики різкого розвороту капіталів у кризових ситуаціях [24; 28]. По-друге, канал торговельних платежів: зростання міжнародної торгівлі збільшує обсяги транскордонних платежів та потребу у валютних резервах.

По-третє, регуляторний канал: міжнародні стандарти фінансового регулювання – Базель III (банківський нагляд), FATF (боротьба з відмиванням коштів), Solvency II (страхування) – формують обов'язкові рамкові умови для національних фінансових систем [23, с. 45–60]. Дотримання цих стандартів є передумовою участі у глобальних фінансових ринках.

О. С. Глущенко, досліджуючи системні ризики фінансового сектору, звертає увагу на ризик трансмісії: у глобально інтегрованих фінансових системах кризові явища легко поширюються від одних ринків до інших [28, с. 78–95]. Для України це означає, що зовнішні шоки – коливання цін на сировину, зміни умов міжнародного кредитування, зрушення в потоках іноземних інвестицій – безпосередньо впливають на стан внутрішніх фінансів.

Водночас фінансова глобалізація несе значні вигоди для України: доступ до міжнародних ринків капіталу, можливість залучення прямих іноземних інвестицій, трансфер фінансових технологій та інститутів [29, с. 56–68]. Особливого значення ці вигоди набувають в умовах воєнного стану, коли Україна активно залучає міжнародне фінансування від МВФ, Світового банку, ЄС та двосторонніх донорів.

Ю. М. Уманців, аналізуючи державну фінансову політику в умовах глобалізації, наголошує на необхідності балансування між відкритістю до міжнародного капіталу та захистом від спекулятивних атак та дестабілізуючих потоків «гарячих грошей» [14, с. 24–28]. Цей баланс є особливо складним для країн із нестабільними фінансовими системами.

Важливим аспектом глобалізаційного впливу є поширення міжнародних фінансових технологій та платіжних систем. C. A. E. Goodhart, досліджуючи майбутнє центральних банків в умовах цифровізації, підкреслює, що глобальні платіжні платформи (Visa, Mastercard, Swift) та цифрові валюти формують

нову архітектуру міжнародних розрахунків, яка обмежує монопольну роль центральних банків у сфері платіжних послуг [32, с. 78–120].

Таким чином, глобалізаційні чинники здійснюють комплексний та суперечливий вплив на архітектуру національних фінансів України – розширюючи можливості залучення ресурсів та технологій водночас із підвищенням уразливості до зовнішніх шоків. Ефективне управління цим впливом є одним із ключових завдань фінансової політики.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ (

2.1. Оцінка стійкості державних фінансів та бюджетної політики в період 2023–2024 рр.

Державні фінанси України у 2023–2024 рр. функціонували в умовах безпрецедентного навантаження, зумовленого продовженням повномасштабної збройної агресії. Видатки на оборону та безпеку сягнули близько 40–42 % від загальних видатків державного бюджету, що є одним із найвищих показників серед країн, що знаходяться у стані збройного конфлікту [1; 12].

І. Я. Чугунов та В. Д. Макогон, аналізуючи бюджетну стратегію в умовах економічних трансформацій, виокремлюють три ключові виклики для державних фінансів України у цей період: різке зростання потреб у фінансуванні при одночасному скороченні власної доходної бази внаслідок воєнних руйнувань; зростання дефіциту бюджету до рівнів, що потребують значного зовнішнього фінансування; обслуговування зростаючого державного боргу [12, с. 87–96].

За даними Закону «Про Державний бюджет України на 2025 рік», обсяг доходів державного бюджету передбачено на рівні понад 2,3 трлн грн, тоді як видатки перевищать 3,7 трлн грн. Дефіцит бюджету, таким чином, має покриватися переважно за рахунок зовнішнього фінансування – міжнародних кредитів та грантів [1]. Ця конструкція відображає стан «керованої залежності» від міжнародних партнерів.

П. В. Іваниця, досліджуючи реалії бюджетної політики у 2023–2025 рр., констатує, що попри надзвичайно важкі умови, Україні вдалося зберегти базові принципи бюджетної прозорості та виконання соціальних зобов'язань перед населенням [23, с. 32–38]. Пенсії, соціальні виплати та заробітні плати

бюджетникам виплачувались у встановлені строки, що є важливим індикатором фінансової стійкості.

Доходна база бюджету демонструвала помітну стійкість завдяки кільком факторам. По-перше, ефективній адмініструванню податків: незважаючи на воєнний стан, Державна податкова служба зберегла функціональність і досягла планових показників надходжень [21, с. 10–14]. По-друге, значним надходженням від акцизних зборів, у тому числі від оподаткування пального.

О. В. Рева, аналізуючи управління державним боргом, зазначає, що державний борг України у 2023–2024 рр. суттєво зріс – переважно за рахунок зовнішніх запозичень від міжнародних організацій та урядів країн-партнерів [19, с. 46–52]. Водночас більша частина цього боргу має пільговий характер (низькі відсоткові ставки, тривалий строк погашення), що пом'якшує навантаження на бюджет.

Бюджетна децентралізація у воєнних умовах зіткнулась із серйозними викликами: значна частина об'єднаних територіальних громад перебуває в зоні активних бойових дій або окупації, що унеможливлює нормальне функціонування місцевих фінансів [25, с. 50–55]. Водночас МВФ та Світовий банк у рамках програм допомоги передбачили спеціальні компоненти підтримки місцевих бюджетів.

Н. О. Адвокатова, досліджуючи пряме оподаткування в системі фінансової стабілізації, звертає увагу на трансформацію податкової системи у воєнний час: запровадження тимчасових змін у ставках та базах оподаткування, спрощення адміністративних процедур, запровадження «воєнних» надбавок [30, с. 145–149].

Національна стратегія доходів до 2030 року, схвалена у 2023 р. [8], окреслила середньострокові цілі підвищення доходів бюджету через розширення бази оподаткування, зниження тіньової економіки та модернізацію податкового адміністрування. Реалізація стратегії є необхідною передумовою для поступового зниження залежності від зовнішнього фінансування.

Загалом, оцінка стійкості державних фінансів України у 2023–2024 рр. є двоїстою: з одного боку, система продемонструвала здатність функціонувати в надзвичайно складних умовах завдяки підтримці міжнародних партнерів та внутрішній мобілізації ресурсів; з іншого – висока залежність від зовнішнього фінансування та зростаючий борговий тягар формують серйозні ризики для середньострокової стійкості.

2.2. Монетарні важелі забезпечення макроекономічної стабільності

Національний банк України (НБУ) у 2023–2024 рр. здійснював монетарну політику в умовах воєнного стану, балансуючи між завданнями контролю над інфляцією, підтримки курсової стабільності та забезпечення безперебійного функціонування платіжної системи. Основні засади грошово-кредитної політики на 2025 рік, затверджені Радою НБУ [7], закріплюють режим таргетування інфляції як ключовий монетарний принцип.

Н. Г. Слав'янська, аналізуючи монетарну політику НБУ в умовах воєнного стану, виокремлює кілька ключових рішень 2023–2024 рр. У 2022–2023 рр. НБУ різко підвищив облікову ставку до 25 % для стримування інфляційного тиску та підтримки гривні. Протягом 2023 р. ставка поступово знижувалась у відповідь на зниження інфляції та стабілізацію валютного ринку [18].

Курсова політика НБУ пройшла кілька фаз: від фіксованого курсу гривні до долара США на рівні 36,57–36,59 грн (2022–2023 рр.) до переходу до керованого плавання у 2023 р. Цей перехід здійснювався поступово з метою збереження курсової стабільності та уникнення різких девальваційних шоків [7; 18]. Я. В. Котляревський підкреслює, що курсова стабільність стала одним із ключових якорів фінансової стабільності в умовах воєнного часу [30, с. 24–28].

Важливим елементом монетарної стратегії стало управління валютними резервами. Попри значні витрати на підтримку курсу та обслуговування

зовнішніх зобов'язань, НБУ зберіг резерви на рівні, достатньому для забезпечення критичного імпорту та виконання боргових зобов'язань – понад 3 місяці імпорту, що є мінімальним безпечним рівнем [7]. Значну роль у поповненні резервів відіграла міжнародна фінансова допомога.

Стратегія розвитку фінансового сектору України [6] передбачає досягнення цільового рівня інфляції у 5 % (±1 п.п.) у середньостроковій перспективі. Для досягнення цієї цілі НБУ використовує як традиційні монетарні інструменти (облікова ставка, операції на відкритому ринку), так і нетрадиційні механізми управління ліквідністю банківської системи.

Банківська система України в аналізований період демонструвала загалом задовільний рівень стійкості. Я. В. Котляревський констатує, що попри значне скорочення кількості банків у попередній реформаторський період, банківська система у 2023–2024 рр. зберегла основні функції: здійснення платежів, кредитування пріоритетних секторів, збереження заощаджень населення [30, с. 26–31].

Водночас банківська система зіткнулась із низкою структурних проблем: зростанням частки непрацюючих кредитів внаслідок руйнування бізнесу позичальників, погіршенням якості застав, обмеженнями на проведення окремих валютних операцій. Інструкція НБУ про порядок регулювання діяльності банків [9] встановлює мінімальні нормативи капіталу та ліквідності, дотримання яких є обов'язковою умовою збереження ліцензії.

М. О. Кужелєв зазначає, що в умовах воєнного стану відбулась суттєва трансформація інвестиційного процесу: приватні інвестиції скоротились, натомість зросла роль державних капіталовкладень та інвестицій, профінансованих за рахунок міжнародної допомоги [28, с. 145–160]. Це суттєво змінює монетарні умови, у яких функціонує банківська система.

C. A. E. Goodhart, аналізуючи майбутнє центральних банків, підкреслює, що в умовах цифровізації та появи нових фінансових посередників монетарна трансмісія стає складнішою та менш передбачуваною [32, с. 156–190]. Для

НБУ це означає необхідність постійного вдосконалення монетарних інструментів та підходів до аналізу трансмісійного механізму.

Отже, монетарні важелі забезпечення макроекономічної стабільності у 2023–2024 рр. загалом виявились ефективними, дозволивши знизити інфляцію, підтримати курсову стабільність та зберегти банківську систему в функціональному стані. Проте досягнуті результати значною мірою залежали від зовнішнього фінансування та потребують закріплення у рамках середньострокової монетарної стратегії.

2.3. Фінансове прогнозування та очікувані показники

Фінансове прогнозування в умовах тривалого воєнного конфлікту є надзвичайно складним завданням, оскільки традиційні методи екстраполяції трендів суттєво обмежені через нелінійний характер воєнних і геополітичних процесів. Є. В. Мних наголошує, що в таких умовах перевагу мають сценарні та ймовірнісні методи прогнозування, що враховують різні варіанти розвитку геополітичної ситуації [26, с. 78–92].

Закон «Про Державний бюджет України на 2025 рік» [1] базується на макроекономічному прогнозі, що передбачає: зростання ВВП на рівні 3,8–4,0 %; рівень інфляції не вище 9,7 %; обсяг міжнародних резервів не нижче 34 млрд дол. США. Ці прогнозні показники ґрунтуються на припущенні про продовження міжнародної фінансової підтримки та відсутність кардинальних змін у ситуації на фронті.

Ю. М. Уманців, аналізуючи перспективи державної фінансової політики, прогнозує, що у 2025 році ключовим викликом залишатиметься фінансування оборони за умови збереження або нарощування власних доходів бюджету [14, с. 29–32]. Реалізація Національної стратегії доходів до 2030 р. має забезпечити щорічний приріст доходів бюджету на 1–1,5 % ВВП.

У монетарній сфері НБУ прогнозує подальше зниження облікової ставки у 2025 р. відповідно до зниження інфляційного тиску. Основні засади

грошово-кредитної політики на 2025 рік [7] передбачають поступове переведення монетарного режиму до більш гнучкого курсоутворення при збереженні пріоритету цінової стабільності.

В банківському секторі О. С. Глущенко прогнозує продовження консолідаційних процесів та поступове відновлення кредитування реального сектору у 2025 р. [28, с. 134–145]. Відновлення кредитної активності є необхідною умовою фінансування реконструкції зруйнованої інфраструктури та відновлення підприємницької діяльності в деокупованих регіонах.

О. В. Рева, оцінюючи перспективи управління державним боргом у 2025 р., наголошує, що ключовим завданням є вироблення реалістичної стратегії реструктуризації комерційного боргу та нарощування внутрішньої бази інвесторів для зниження залежності від зовнішнього фінансування [19, с. 52–55]. Переговори з комерційними кредиторами щодо реструктуризації єврооблігацій, що відбулись у 2024 р., є важливим кроком у цьому напрямку.

У сфері фінансових ринків прогнозується помірне відновлення активності – передусім на ринку державних цінних паперів та ринку банківських депозитів. Г. М. Степанова та О. В. Бойко передбачають повільне відновлення корпоративного сегменту ринку капіталу у міру зниження невизначеності та покращення загальної ділової активності [16, с. 14–17].

В. М. Федосов та В. М. Опарін, узагальнюючи підходи до фінансового прогнозування, наголошують, що надійність прогнозів суттєво залежить від якості інституційного середовища та дотримання Україною узгоджених з МВФ та іншими партнерами програмних цілей [13, с. 320–340]. Виконання умов програми МВФ є ключовим сигналом для міжнародних ринків щодо кредитоспроможності України.

Таким чином, фінансове прогнозування на 2025 рік демонструє обережний оптимізм: очікується збереження макрофінансової стабільності за умови продовження міжнародної підтримки та поступового відновлення реального сектору. Водночас ступінь невизначеності залишається

надзвичайно високим, що потребує постійного моніторингу та готовності до корекції фінансової стратегії.

РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

3.1. Цифровізація фінансових послуг та розвиток Fintech-сектору

Цифровізація фінансових послуг є однією з найбільш динамічних тенденцій розвитку фінансового сектору як у глобальному, так і в національному вимірах. Впровадження технологій штучного інтелекту, блокчейну, хмарних обчислень та відкритого банкінгу (Open Banking) радикально змінює традиційні моделі надання фінансових послуг [20; 25; 32].

Н. В. Зражевська, досліджуючи Fintech як фактор модернізації фінансової системи, виокремлює кілька ключових напрямів цифрової трансформації: цифровий банкінг (необанки), цифрові платежі та перекази, автоматизоване кредитування (альтернативне кредитування на основі скорингових алгоритмів), InsurTech (страхові технології) та RegTech (технологічні рішення для регуляторного комплаєнсу) [25, с. 78–84].

Стратегія розвитку фінансового сектору України [6] визначає цифровізацію як один із стратегічних пріоритетів, передбачаючи розбудову цифрової платіжної інфраструктури, впровадження відкритого банкінгу, формування середовища для розвитку Fintech-компаній. Закон «Про платіжні послуги» [4] заклав правову основу для функціонування нових учасників платіжного ринку.

Н. В. Пільгуй, аналізуючи правове та економічне поле цифрових фінансів і криптоактивів в Україні, наголошує на суперечності між динамічним розвитком ринку криптоактивів та відставанням регуляторної бази [20, с. 89–93]. Попри прийняття Закону «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [2], питання регулювання нових форм цифрових активів залишаються частково невирішеними.

Ю. М. Коваленко зазначає, що в умовах цифрової трансформації небанківські фінансові установи отримали можливість активніше конкурувати

з банками через цифрові канали, пропонуючи більш зручні та дешевші послуги [21, с. 89–105]. Це посилює конкурентний тиск на традиційних фінансових посередників і стимулює їхню власну цифрову трансформацію.

Важливим аспектом є розвиток цифрового банкінгу. Провідні українські банки суттєво розширили функціонал мобільних додатків: через них стало можливим здійснення переважної більшості банківських операцій – від платежів до оформлення кредитів та страхових полісів [3; 6]. В умовах воєнного стану, коли значна кількість банківських відділень припинила роботу, дистанційне обслуговування стало критично важливим.

C. A. E. Goodhart, досліджуючи майбутнє центральних банків у цифровому світі, акцентує увагу на феномені цифрових валют центральних банків (CBDC). Введення цифрових валют, на думку вченого, може суттєво змінити архітектуру фінансового посередництва, скорочуючи роль комерційних банків у системі розрахунків [32, с. 190–235]. Для НБУ розробка власної цифрової гривні є одним із стратегічних завдань.

Н. О. Адвокатова зазначає, що цифровізація відкриває нові можливості для вдосконалення системи оподаткування: автоматичний обмін податковою інформацією, цифрове адміністрування ПДВ, контроль за цифровими транзакціями сприяють зниженню рівня тіньової економіки та розширенню бази оподаткування [30, с. 146–151].

Однак цифровізація фінансових послуг несе і суттєві ризики, насамперед у сфері кіберзахисту. О. С. Глущенко підкреслює, що кібератаки на фінансову інфраструктуру стали одним із провідних системних ризиків: фінансові установи є привабливою мішенню як для кіберзлочинців, так і для державних акторів [28, с. 95–110]. У контексті гібридної війни проти України цей ризик набуває особливої гостроти.

Таким чином, цифровізація фінансових послуг та розвиток Fintech-сектору є потужним стратегічним ресурсом модернізації фінансової системи України. Реалізація цього потенціалу потребує відповідного регуляторного

середовища, інвестицій у цифрову інфраструктуру та кібербезпеку, а також підготовки кваліфікованих фахівців нового покоління.

3.2. Фінансове забезпечення відбудови України: інструменти та джерела

Відбудова України є одним із найбільших інфраструктурних та фінансових завдань в історії Європи після Другої світової війни. За різними оцінками, загальні витрати на відновлення зруйнованої інфраструктури, житла, промислових об'єктів та відновлення соціальної сфери сягають сотень мільярдів доларів США. М. М. Єрмошенко наголошує, що без системного підходу до фінансового забезпечення відбудови ризик неефективного використання ресурсів є надзвичайно високим [26, с. 98–112].

Міжнародне фінансування є основним джерелом ресурсів для відбудови на найближчу перспективу. О. І. Барановський виокремлює кілька основних інструментів: кредити міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ), гранти від урядів країн-партнерів у рамках двосторонніх угод, кошти від заморожених активів Росії [29, с. 195–220].

Питання використання заморожених активів Росії як джерела фінансування відбудови набуло особливої актуальності у 2023–2024 рр. Країни G7 прийняли рішення про надання Україні позики на суму 50 млрд дол. США, забезпеченої відсотковими доходами від заморожених активів [24, с. 123–126]. Це стало важливим сигналом рішучості партнерів та відкрило нові можливості для довгострокового фінансування.

Публічно-приватне партнерство (ДПП) розглядається як ключовий механізм залучення приватних інвестицій у відбудову. О. Т. Терещенко підкреслює, що ефективне ДПП потребує зрілого інституційного середовища: надійних прав власності, прозорих механізмів вирішення спорів, привабливого інвестиційного клімату [15, с. 245–268]. Формування таких умов є паралельним завданням реформ.

М. О. Кужелєв наголошує, що для залучення приватних інвестицій у відбудову критично важливим є розвиток механізмів страхування інвестиційних ризиків – воєнних, комерційних та регуляторних [28, с. 180–195]. Міжнародна фінансова корпорація (IFC) та ЄБРР розробили спеціальні інструменти гарантування та страхування для інвесторів в Україні.

А. І. Крисоватий акцентує увагу на необхідності реформування податкової системи для забезпечення внутрішніх фінансових ресурсів відбудови [29, с. 11–13]. Розширення бази оподаткування, зниження тіньової економіки, підвищення ефективності адміністрування дозволять збільшити власні доходи бюджету без надмірного підвищення ставок.

Важливим аспектом є організація управління коштами для відбудови. В. Г. Дем'янишин підкреслює, що прозорість, підзвітність та ефективний контроль за використанням ресурсів є необхідними умовами для збереження довіри донорів та уникнення корупційних ризиків [27, с. 267–285]. З цією метою розробляються спеціальні механізми моніторингу та аудиту використання коштів відбудови.

Fintech-інструменти відкривають нові можливості для прозорого та ефективного управління коштами відбудови. Використання блокчейн-технологій для відстеження фінансових потоків, платформ для координації донорської допомоги, цифрових інструментів закупівель та верифікації виконаних робіт може суттєво підвищити ефективність процесу відновлення [20; 25].

О. С. Онищенко наголошує, що фінансове забезпечення відбудови має розглядатись у контексті загальної стратегії фінансової безпеки держави. Надмірна залежність від зовнішнього фінансування без паралельного нарощування власного ресурсного потенціалу несе ризик потрапляння до «боргової пастки» [23, с. 155–175]. Тому оптимальна стратегія передбачає диверсифікацію джерел фінансування та поступове зростання власного внеску.

Таким чином, фінансове забезпечення відбудови України потребує комплексного, скоординованого підходу, що поєднує міжнародне фінансування, механізми ДПП, реформи внутрішньої фінансової системи та інноваційні інструменти управління ресурсами. Успішна реалізація цього підходу є передумовою повноцінного відновлення економіки та досягнення цілей євроінтеграції.

ВИСНОВКИ

За результатами комплексного дослідження фінансової системи України в умовах глобальних трансформацій можна зробити такі висновки.

1. Еволюція фінансових відносин в умовах нестабільності є нелінійним процесом, що визначається поєднанням циклічних економічних криз, геополітичних шоків та структурних трансформацій. Для України цей процес набув особливої специфіки внаслідок накладання кількох хвиль нестабільності протягом 1990-х – 2020-х рр. Кожен кризовий епізод формував нові інституційні форми та регуляторні механізми, що визначають сучасну архітектуру фінансової системи [22; 27; 29].

2. Фінансова система України є складним, багаторівневим утворенням, що включає сферу державних фінансів, фінансовий ринок, банківський та небанківський сектори, а також зовнішній фінансовий вимір. Фінансова глобалізація суттєво посилила взаємозалежність між внутрішньою та зовнішньою складовими системи, підвищивши як її можливості, так і її уразливість до зовнішніх шоків [11; 13; 31].

3. Оцінка стійкості державних фінансів у 2023–2024 рр. є суперечливою: попри значний дефіцит бюджету та зростання державного боргу, система зберегла базові функції завдяки масштабній міжнародній фінансовій підтримці та внутрішній мобілізації доходів. Водночас висока залежність від зовнішнього фінансування формує ризики для середньострокової стійкості і потребує цілеспрямованої роботи щодо нарощування власної доходної бази [1; 8; 12].

4. Монетарна політика НБУ у 2023–2024 рр. загалом успішно виконала завдання стримування інфляції та підтримки курсової стабільності. Поступове пом'якшення монетарних умов у 2023–2024 рр. відповідало динаміці інфляційних процесів. Банківська система зберегла функціональність, проте зіткнулась із зростанням проблемних активів і потребує подальшої капіталізації [6; 7; 18].

5. Фінансове прогнозування на 2025 рік базується на обережно-оптимістичному сценарії: очікується помірне економічне зростання, зниження інфляції та збереження макрофінансової стабільності за умови продовження міжнародної підтримки. Ступінь невизначеності, обумовлений воєнними та геополітичними факторами, залишається надзвичайно високим [1; 14; 19].

6. Цифровізація фінансових послуг та розвиток Fintech-сектору є потужним стратегічним ресурсом модернізації фінансової системи. Україна демонструє значний прогрес у розвитку цифрового банкінгу та платіжної інфраструктури. Подальший розвиток потребує відповідного регуляторного середовища (з урахуванням норм ЄС), інвестицій у кібербезпеку та формування ринку цифрових фінансових послуг [4; 6; 25; 32].

7. Фінансове забезпечення відбудови України потребує мобілізації різноманітних джерел: міжнародного фінансування (МВФ, Світовий банк, ЄС, двосторонні донори), коштів від заморожених активів Росії, механізмів ДПП та прямих іноземних інвестицій. Ключовими умовами ефективного залучення та використання ресурсів відбудови є прозорість, підзвітність та системна антикорупційна робота [23; 26; 29].

Практичне значення курсової роботи полягає у систематизації аналітичних даних щодо стану та тенденцій фінансової системи України, визначенні ключових ризиків та стратегічних пріоритетів розвитку. Результати дослідження можуть бути використані при розробці документів фінансової політики, підготовці аналітичних матеріалів та формуванні навчальних програм з дисципліни «Фінанси».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Законодавчі та нормативні акти

1. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 р. № 4025-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 10.04.2026).

2. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. Дата оновлення: 01.01.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 12.04.2026).

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 15.02.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ (дата звернення: 05.04.2026).

4. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. Дата оновлення: 01.01.2025.

5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 01.03.2025. Київ: Право, 2025. 280 с.

6. Стратегія розвитку фінансового сектору України: затв. Постановою Правління Національного банку України від 19.07.2023 р. № 92. URL: https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 08.04.2026).

7. Про основні засади грошово-кредитної політики на 2025 рік та середньострокову перспективу: Рішення Ради Національного банку України від 10.09.2024 р. № 25-рш.

8. Національна стратегія доходів до 2030 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 р. № 1218-р.

9. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: затв. Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 368. Дата оновлення: 01.01.2024.

Книги та статті

10. Яременко О. В. Державне регулювання фінансових ринків в умовах невизначеності. Фінансовий простір. 2024. № 2. С. 15–24.

11. Юрій С. І., Стоян П. М. Фінанси: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 608 с.

12. Чугунов І. Я., Макогон В. Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних трансформацій: монографія. Київ: КНУТЕУ, 2023. 352 с.

13. Федосов В. М., Опарін В. М. Теорія фінансів: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2024. 412 с.

14. Уманців Ю. М. Державна фінансова політика та її вплив на економічне зростання. Економіка України. 2024. № 1. С. 20–35.

15. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2023. 512 с.

16. Степанова Г. М., Бойко О. В. Ринок капіталу України: виклики 2024–2025 років. Ринок цінних паперів України. 2024. № 4. С. 10–18.

17. Слав'янська Н. Г. Монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану: аналітичний огляд. Вісник НБУ. 2024. № 265. URL: https://journal.bank.gov.ua/

18. Слав'янська Н. Г. Монетарна політика НБУ в умовах воєнного стану: аналітичний огляд. Вісник НБУ. 2024. № 265.

19. Рева О. В. Управління державним боргом України: стан та перспективи. Світ фінансів. 2024. Вип. 78. С. 44–56.

20. Пільгуй Н. В. Цифрові фінанси та криптоактиви: правове та економічне поле України. Сучасна економіка. 2025. № 2. С. 88–95.

21. Пасічний М. Д. Податкова система України: трансформації в період євроінтеграції. Наукові праці НДФІ. 2023. № 4. С. 7–22.

22. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): монографія. Київ: КНЕУ, 2023. 240 с.

23. Онищенко С. В. Фінансова безпека держави: сучасна парадигма та механізми забезпечення. Полтава: ПНТУ, 2024. 310 с.

24. Новікова М. С. Глобальні фінанси: тенденції та ризики для України. Міжнародна економічна політика. 2023. № 2. С. 115–130.

25. Зражевська Н. В. Fintech як фактор модернізації фінансової системи. Цифрова економіка. 2024. № 6. С. 77–85.

26. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки держави та підприємства. Київ: НАУ, 2023. 256 с.

27. Дем'янишин В. Г. Теоретико-методологічні домінанти формування фінансової системи держави. Тернопіль: ТНЕУ, 2023. 380 с.

28. Глущенко О. С. Системні ризики фінансового сектору: діагностика та регулювання. Харків: ХНУ, 2024. 210 с.

29. Барановський О. І. Філософія фінансів: монографія. Київ: УБС НБУ, 2023. 415 с.

30. Адвокатова Н. О. Пряме оподаткування в системі фінансової стабілізації. Економічний вісник університету. 2024. Вип. 60. С. 144–152.

31. Wyplosz C. European Monetary Integration: Challenges for non-euro countries. Journal of Financial Policy. 2024. Vol. 12, No. 3. P. 45–59.

32. Goodhart C. A. E. The future of central banking in a digital world. Oxford: Oxford University Press, 2023. 320 p.